

האליזר

עלון לשבת קודש

בס"ד

דברי מחשבה והלכה, ומהנעשה בבתי הכנסת

לע"נ יוסף בן אליה וחממה ז"ל לבית גיאת
לע"נ משה בן זילפה ואליאס ז"ל לבית חיימי

ט"ו כסלו תש"פ 1302 (שנה כה')

נושא השבוע: חנוכה (א)

ההפטרה: חזון עובדיה (עובדיה א)

פרשת וישלח

"ויותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו" ... (לב, כד)

מבאר ה"שפתי כהן" זצ"ל על פי מדרש חז"ל, אל תקרי "לבדו" אלא "לכדו", ומניין בא לו כד זה? ששם יעקב אבנים מראשותיו והשכים בבוקר ומצאן שהתאחדו לאבן אחת, ונתגלה לו כד של שמן ויצק על ראשה וחזר הכד והתמלא, אז ידע שהוא מזומן לברכה ואמר: "אין זה ראוי להניחו כאן". ומזה השמן נמשחו המשכן וכל כליו, המזבח ואהרון ובניו והמלכים ועדיין נותר ממנו כנאמר בשמות (ל, לא) "שמן משחת קודש יהיה זה לי לדורותיכם".

וזה כד השמן של אישה הצרפתית שאמר לה אליהו "כד השמן לא תכלה", והוא אסוך השמן של אשת עובדיה הנביא. כשראה יעקב שכל כך הרבה ניסים עתידים להיות בו סיכן עצמו וחזר לקחתו.

ומסביר מהרש"ל זצ"ל: הואיל ומסר יעקב אבינו נפשו על פך שמן זה וחזר לקחתו כדי לקיים בו נדרו ולצקת ממנו על המצבה שהקים נעשה לבניו נס בפך השמן בימי החשמונאים!

"... כה אמר עבדך יעקב עם לבן גרתי" ... (לב, ד)

"גרתי" אותיות תרי"ג, אומר יעקב אף על פי שגרתי בכפיפה אחת עם רשע תרי"ג מצוות שמרתי. וכבר שאלו המפרשים איך יכול היה לקיים כל התרי"ג מצוות? והלא כמה מהן אפשר לקיים רק בזמן שבית המקדש קיים, ועל ידי מלך וכהן דווקא, ועוד הרי היה בחוץ לארץ ויש מצוות שניתן לקיימן רק בארץ ישראל? ותירץ החיד"א זצ"ל: היות ויעקב אבינו עסק בלימוד דיני כל המצוות, וכשאינן אפשרות לקיימן בפועל נחשב לו זה הלימוד כמעשה. וזה שרמז הפסוק "כה אמר עבדך יעקב" - ע"י אמירת הדברים ולימודם, "עם לבן גרתי" - נחשב לי שתרי"ג מצוות שמרתי...

נס חנוכה פרטי

מעשה שהיה

ר' אייזיק נפטר בשיבה טובה ובשם טוב, מותיר אחריו את אשתו

ומשפחה ענפה. הצוואה הוקראה בשקט ע"י אברהם הבן הבכור

וכולם האזינו לה בדממה מכבדת.

"...ואת החנוכייה הקדושה שלנו, ירושת אבותיי מדורי דורות, יקבל מיכאל-מיכה, אנא הזכירו לו מהי תפקידה ומהו ערכה הרוחני, אולי ירחם ה' והיא תחזיר אותו למוטב..."

זה הקטע שהסעיר את כולם, דווקא החנוכייה שאליה נשאו כולם עיניהם, שערכה הרגשי לא יסולא בפז אותה הועיד אבא ז"ל למיכה דווקא. כולם היו בטוחים שהאח הבכור, אברהם, יזכה בה, והנה רצונו של אביהם שהוא יקבלה. מיכה שעזב את הדת והיה חבר בקיבוץ חילוני, נשוי ואב ל-3 ילדים. התדהמה שאפפה את כולם לא פסחה עליו, מדוע החליט אבא להוריש לו אותה? האם לא חבל להחזיק נכס יקר כזה ללא שימוש?

"צוואה זו צוואה ואין לנו אפשרות לשנותה, חנוכיית הכסף היקרה תעבור אליך מיכה, ונקווה

הזמנים ע"פ לוח "אור החיים" של אופק ת"א * נא לא לעיין בזמן התפילה * סוף זמן ק"ש 8:32-8:35

יציאת שבת: 5:40

יציאת שבת: 5:09

כניסת שבת: 4:18

שתקוותו של אבינו ז"ל תתגשם בקרוב". "אמן" הזהדו הקולות מסביב.

"נו, נו" – אמר מיכה, "הולכים" פנה לאשתו שנבוכה אף היא, "הולכים" השיבה.

ימי החנוכה הקרבים הוסיפו עצב ומבוכה, בשנה שעברה עוד הדליק אביהם את החנוכייה ולא די באבל, נוספה עוד עגמת נפש. האמנם תנוח לה החנוכייה בביתו כאבן שאין לה הופכין?

"עלי לצאת לעסקים בחו"ל, אם הינכם רוצים להדליק בה נרות, בבקשה" – אמר לאחיו ללא שמץ של בושה "איני מתכוון לשנות את אורחות חיי" – הוסיף למבטי הפליאה.

אדרבא, עדיף שהחנוכייה תשוב לאלו שכל כך אוהבים אותה, הרהר בליבו.

"בשום אופן אל תחזיר אותה, היא שלנו, תוכל להשאיל אותה בתנאי שאח"כ יחזירו לנו אותה" אמרה לו אשתו. בדחילו ורחימו קיבל אברהם הבכור את החנוכייה לידי "תודה לך מיכאל, בהצלחה בעסקים ושתחזור בשלום". "שיהיה חג חנוכה שמח, תהנה מהחנוכייה" השיב.

מיכה ואשתו נחתו בשלום, מספר שוטרי נמל נוקשי מבט התקדמו לעברו ויד כבדה הונחה על כתפו "תעודות מזהות, בבקשה!" מיכה הוכה בהלם, אף פעם לא אירע לו דבר שכזה ועוד לעיני אשתו המחווירה. שניים מהשוטרים סקרו בדקדקנות את פניו משווים בינו לתמונה שבידם. "אתה עצור" הודיעו יבשות. "אני? עצור? על מה ולמה?" הוא הובל לתא המעצר באשמה להברחת יהלומים מזויפים "זו עלילה, האם מצאתם חומר כלשהוא בחפצי?"

"אכן לא מצאנו, אבל בידי המודיעין שלנו יש ידיעות כי הנך מתווך בכיר בין קבוצות מברייחים, והיה עליך להיפגש בשדרה החמישית 523 עם..."

"מה פתאום" קטע אותו בייאוש הולך וגובר "באנו אשתי ואני למסע עסקים וקניות לרגל חג החנוכה ו... מה בעצם קורה עם אשתי כעת?" קולו נשבר.

לגבי אשתך יתכן וגם היא מעורבת בעניינים המושחתים הללו, גם היא עצורה באחד החדרים, לא ניתן לכם להיפגש כדי לתאם עמדות. אם תודו ותשתפו פעולה אולי יקלו במשפטכם ולא..."

מיכה אטם את אוזניו, לו יכל להודיע לאחיו על דבר מאסרם, אלא שבינתיים לא נותנים להם ליצור קשר. לעת ערב הוחלט לאפשר לבני הזוג לשוחח בנוכחות שוטר.

"אני עומדת בתוקף על עמדתי שהכל אך עלילת שווא ואין להם שום הוכחה מעשית".

"והם מאמינים לך? לי הם לא מוכנים כלל להקשיב". "רגע, אתה זוכר שהערב חנוכה? אולי נדליק נרות". "מה פתאום חשבת על זה בכלל, שנים שלא הדלקנו".

"אדוני, אתה רוצה להדליק נרות? מותר לכל אחד לנהוג לפי מנהגי דתו כאן", התערב לפתע השוטר, "אה, מה פתאום, אני לא דתי", השיב מיכה.

"מיכה, אני רוצה, אני חושבת שאין לנו מה להפסיד... אולי האלוקים ירחם עלינו והאמת תצא לאור..." לחשה לו אשתו ודמעות החלו לזלוג מעיניה.

"אדוני, אנחנו יכולים להדליק פה נרות חנוכה? הבנו שחוקית זה אפשרי".

באותו ערב הדליק מיכה נר ראשון של חנוכה, בעודם מביטים בשלהבת הבווערת, נכנס לחדר הקצין בליווי מפקד הנמל. "עלי להתנצל בפניכם... חלה כאן טעות מצערת, הרגע קיבלנו ידיעה שהחשוד האמיתי נתפס בשערי נמל התעופה, הוא הודה עד מהרה באשמתו ומוביל את החוקרים לעבר תחנת המפגש עם חוליית המברייחים. מעולם לא קרתה לנו תקלה רצינית כ"כ, אך התמונה היתה דומה מאוד לשלך וכן העיתוי, בקיצור אתם משוחררים".

דמעות של אושר ושמחה עמדו בעיני מיכה ואשתו "אבא, לא עזבת אותי, התפללת עלי בשמים בעת צרה, ואני מבטיח להיות ראוי לך, זה היה נס חנוכה פרטי שלנו". אמר נרגשות "וזה תהיה גם הפתעה לכל בני המשפחה" הוסיפה אשתו נרגשות "ובשנה הבאה נדליק בחנוכייה שקיבלנו..."

(מרוה לצמא)

א. מהי חנוכה? בתקופת בית המקדש השני גזרו היוונים גזרות שמד על ישראל וביטלו ממצוות התורה, ונכנסו לבית המקדש ופרצו בו פרצות וטמאוהו, ונלחמו בהם ישראל ואיבדום – והיה זה ביום כה בכסלו, ונכנסו להיכל ולא מצאו שמן טהור להדליק את המנורה בבית המקדש אלא פך אחד של שמן והיה בו כדי להדליק רק ליום אחד, ונעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים עד שכתשו שמן טהור חדש, ולכן תיקנו רבותינו שיהיו ימים אלו ימי שמחה והלל ונקראים חנוכה ומדליקים בהם נרות לפרסם הנס (משנ"ב סי' תרע ס"ק א). ונכון ללמוד את הלכות חנוכה בחנוכה (ש"ת שלמה חיים סי' רסא).

ב. ימים אלו אסורים בהספד ותענית (ש"ע ס"א), ואין מספידים אלא לחכם שנפטר בשעת הלווייתו (ש"ע ס"ג). ואומרים "צידוק הדין" [שבה מצדיקים את הגזר דין שהביא ה']. (ילקו"י חנוכה עמ' ע"ב) ואזכרה [של "ד", "30", ו"שנה"] עושים עם דברי תורה וחיזוק ללא הספד. ונכון שלא לבקר בבית הקברות [לא ל"שבעה" ולא ל"שלושים" ויבקרו אחרי חנוכה (חזו"ע חנוכה עמ' יא) אבל לשנה אפשר אם בטוח שלא יבכה (ילקו"י חנוכה ע"מ כד)], אבל לקברות צדיקים מותר (נב"ח וישב ס"כ).

ימי החנוכה נחשבים ימי חג לעניין שיכול לאחל לחברו "חג שמח" (כן רוצה הגאון יצחק זילברטין להוכיח משו"ע יו"ד סימן ר"ז סעיף מ"ז וב"ז ס"ק לח ושכן נהג הסט"יפ"ל רבי יעקב ישראל קניבסקי וכן מר"ן הגאון ישראל שלום אלישיב נהג כן וכל זה הביא בספרו עלינו לשבח דברים ב עמ' שמו).

ג. כמה נרות? צריך להדליק בחנוכה? מעיקר הדין די בנר אחד לכל בית מישראל, אבל נהגו להדר ולהוסיף בכל לילה נר נוסף. (ש"ע סי' תרע"א סעי' ב'). **הספרדים:** נהגו להדליק חנוכייה אחת לכל בני הבית (ש"ע ס' האשכנזים: נוהגים שכל זכר מגיל חינוך מדליק חנוכייה לעצמו (הרמ"א סס, שהרמ"א סי' תרע"ב ס"ג ומשנ"ב ס' סס).

וכן נוהגים להדליק שמש גבוה מעל כולם שאם יבוא להשתמש לאור הנרות ישתמש בשל השמש [שאין בנר השמש קדושה כלל] (ש"ע ס"ה ובאו"ל ס' אסור להדליק סיגריה או נר חול [נר איתו מדליקים את נרות חנוכה נקרא חול] מנר חנוכה [מהשמש מותר] אבל נר מצוה כגון: נר שבת מותר (חזו"ע עמ' קה).

ד. החייבים בהדלקה: בן מגיל 13 ובת מגיל 12 חייבים בהדלקת נרות חנוכה (עין ש"ע סי' תרע"ב ס"ג וב"ז ס' מ"מ נהגו שמדליקים חנוכייה אחת לכל בני הבית (ומנהג האשכנזים שכל אחד מבני הבית הזכרים מדליק) (ש"ע סי' תרע"א ס"ב). קטנים פטורים (סי' תרע"ד ס"ג) אך טוב לחנך קטנים שהגיעו לגיל חינוך [גיל 6 ומעלה] להדליק את נרות ההידור [מנר השני והלאה], וקטנים שלא הגיעו לחינוך מותר להם להדליק רק את השמש (תורת מועדים סי' ב ס"כ).

ה. בחורי ישיבה וחיילים שנמצאים מחוץ לבתיהם והוריהם מדליקים בבתיהם פטורים מהדלקת נרות חנוכה, ואם בכל זאת רוצים להדליק אזי ידליקו בלי ברכה (תורת המועדים פ"ב ס"ח). [אך אם החיילים נמצאים במקום שאין רואים נרות חנוכה כלל הם רשאים להדליק בברכה (חזו"ע עמ' קנו-קנח), אבל אם נמצאים בשדה פתוח בלא אוהלים מדליקים בלא ברכה] (לאשכנזים זה אחרת). כשמדליקים הדלקה מרכזית בבית כ"ו יש עשרה, אף אלו שבצבא או בישיבה נוהגים להדליק בברכה [אחד מדליק ומברך].

ו. כשבעל הבית נאלץ להיעדר מביתו בזמן הדלקת נרות חנוכה עד לשעה מאוחרת בלילה [לאחר 9:00 בערב שאז כבר אין כל כך עוברים ושבים בערים, ובמושבים בד"כ יותר מוקדם (פסקי תשובות סי' תרע"ב ס"ד)] ראוי ונכון שימנה את אשתו שתהיה שלוחתו להדליק נרות חנוכה עם צאת הכוכבים וגם הוא יוצא ידי חובת הדלקת נרות חנוכה בהדלקה זו, ששלוחו של אדם כמותו (ש"ת יח"ד ח"ג סי' נא).

ז. משפחה שמתארחת וסמוכה על שולחן המארחים יוצאת ידי חובה בהדלקת בעל הבית (חזו"ע עמ' קמה-קמו) מ"מ אם מתכוונים באותו היום לחזור לביתם ידליקו נר חנוכה כשיגיעו לביתם אפילו מאוחר בלילה [שהדלקת חנוכה הולכת אחר מקום שישן שם] (ס' קנה-קנו) כגון: שהתארחו בשבת וחוזרים במוצ"ש לביתם ידליקו בביתם (ס').

ח. ההכנות להדלקה: כל השמנים כשרים להדלקת נר חנוכה (ש"ע סי' תרע"ב ס"א) ומצוה מן המובחר להדליק בשמן זית (ס' צהר"א) היות והנס בבית המקדש היה בשמן זית (משנ"ב ס"ק ד) (ואפשר גם ב-שמן זית למאור) [ואפילו כשהוא קרוש] אע"פ שאינו ראוי למאכל, והמהדר לקחת שמן זית שראוי למאכל תבוא עליו ברכה (ילקו"י חנוכה ע"ג עמ' ש"ט ס"ט ועמ' רפ"ה) ואם אין לו שמן [אפילו שמן רגיל] ידליק בנרות פרפין או שעווה (חזו"ע עמ' עו-פ"א) [ופתיל צף כשר להדלקת נר חנוכה לכתחילה (ס')].

ט. אין יוצאים ידי חובה בנר גז או חשמל (ילקו"י ח"ה עמ' רט"ז). מ"מ אם אין לו שמן או נר שעווה ידליק בחשמל בלי ברכה זכר לנס [כגון: המצוי ברכבת או במטוס] (חזו"ע עמ' ל"ז).

י. צריך לשרוף את השמן הנותר בנרות חנוכה ביום השמיני שהרי הוקצה למצוותו (ש"ע סי' תרע"ב ס"ד), אבל השמן שנותר בבקבוק, וכן השמן שנותר בכוסית הנר אחרי שדלק חצי שעה, מותר להשתמש

בו לכל שימוש (חז"ע עמ' קסז).

יא. המדליק נר חנוכה בשמן גזול או גנוב אע"פ שעבר איסור יצא ידי חובתו בדיעבד, אבל לא יברך עליו "להדליק נר חנוכה" (חז"ע עמ' לז).

יב. לאלו המחמירים להדליק את הנרות בחוץ בתוך מתקן זכוכית [כדי שלא יתכבו הנרות מהרוח] צריכים להיזהר בשעה שמדליקים את הנרות שיהיה הצד הפתוח ממנו מדליקים את הנרות מכוסה ע"י שירימו מעט את מכסה הזכוכית ביד אחת ויחסמו את הפתח בגופם, מפני שצריך שיהיו הנרות ראויים "בשעת ההדלקה" לדלוק במשך חצי שעה (תורת מועדים סי' ג ס"ג). מ"מ אם לא חסם בגופו בזמן ההדלקה אין זה מעכב (ילקו"י חנוכה עמ' רט ונחשק עמ' קסד, חז"ע עמ' קטו).

יג. היכן מניחים את החנוכיה?

מ"מ שגר בקומת קרקע באופן שיש לו בחצירו פתח סמוך לרשות הרבים (או ביתו פתוח לרה"ר) מניח את החנוכיה בפתח מבחוץ בגובה בין 24 ל-80 ס"מ.

מ"מ שגר בבנין קומות (מקומה ראשונה עד שלישית) ויש לו חלון עד גובה 9.6 מטר מהקרקע, ידליק את החנוכיה בחלון הפונה לרשות הרבים.

בכל מקרה אחר (כגון: מקומה רביעית וכו') מניח ליד דלת ביתו משמאל לנכנס בגובה בין 24 ל-80 ס"מ (ש"ע סי' תרע"א ס"ה-ז, כה"ח ס"ק מה) מבפנים (חז"ע עמ' לט, עיין ילקו"י עמ' קסח) אם ירצה יכול להדליק בחלון ביתו הפונה לרשות הרבים אפילו בקומה ה', ו, כשיש ממול בנין גבוה שהיו פרסומי ניסא להם (חז"ע עמ' לה).

כל גובה האמור כאן הוא מהקרקע ועד השלהבת של הנרות (ילקו"י ח"ה עמ' קל"ח ס"ק כח).

יד. צריך להדליק נרות חנוכה במקום הנחתם (ש"ע סי' תרע"א ס"א) ולכן לא ידליק ואח"כ יזיז את החנוכיה עם הנרות למקום אחר, ואם עשה כן, לא יצא (ש"ע ס"א). וצריך לכבות את הנרות ולחזור ולהדליקם במקום החדש בלי ברכה (תורת מועדים סי' ג ס"ט). כשבעל הבית חולה ואינו יכול לקום ממיטתו יצווה על אחד מבני ביתו שידליק ויברך במקומו במקום שצריך ויוצא בזה ידי חובת המצווה (הלכות עולם ח"א עמ' ס, תורת מועדים סי' ה) ובדיעבד כשהדליקו ליד החולה ואח"כ העבירו למקומו יצא (חז"ע בהערות עמ' קטז-קכ הטעם לירוף טעמים).

טו. אין להשאיר את נרות חנוכה דולקים ללא השגחה בכל מצב בין בבית הכנסת ובין בבית משום פיקוח נפש, ששרפות פרצו מהנרות וגבו קורבנות בנפש ה"י ולכן :

* אם הדליק בביה"כ בכל מקרה מותר לכבות אפילו בתוך חצי שעה להדלקה (ילקו"י חנוכה עמ' רכג).
* אם הדליק בבית וצריכים לעזוב את הבית באופן לא צפוי הרי:
- אם נמצאים בתוך חצי שעה להדלקת הנרות אין לכבות את הנרות [עד סוף חצי שעה] וגם אין לעזובם לבד, ואם משאירים משהו חייב שיהיה זה אדם מבוגר ולא ילד.
- אם נמצאים אחרי חצי שעה מהדלקת הנרות יכולים לכבותם לכתחילה (ש"ע סי' תרע"ב ס"ב) ואינו צריך לחזור ולהדליקם כשחוזר (ילקו"י ס"א סי' תרע"ב ס"ב).

* אם זה בבית וצריכים לעזוב את הבית באופן צפוי ומתוכנן שיודעים שיצטרכו להשאיר את הנרות לבד, במצב כזה לא ידליקו את הנרות אלא כשיחזרו הביתה אפילו בשעה מאוחרת בלילה.

טז. הדלקה בבית הכנסת: נהגו להדליק נרות חנוכה בבית הכנסת בין מנחה לערבית (סי' תרע"א ס"ז בה"מ"א) עם שקיעת החמה (חז"ע עמ' סט ס"ב) [מ"מ אם הדליק לפני כן אין זה מעכב] (ס"ק ס"ד ז).

טז. אין להדליק בברכה אלא אם כן היו 10, ואם אין 10 וידוע שאח"כ יבואו עוד אנשים וישלימו למניין ויראו את הנרות דולקים רשאים להדליק בברכה (חז"ע עמ' נב). וגם אפשר לצרף קטן שהגיע לחינוך או נשים לצורך 10 ואז לברך ולהדליק (ס).

יז. כשמדליקים בערב שבת בביה"כ, אם כל הציבור הדליקו בביתם בברכות [כפי המצוי!] אין המדליק נרות חנוכה בביה"כ מברך "שעשה ניסים", אלא רק ברכת "להדליק" (חז"ע עמ' נז).

יח. אין יוצאים ידי חובה בהדלקת נרות חנוכה בבית הכנסת, ואע"פ שמדליק בברכות בביה"כ חוזר ומדליק בביתו שוב בברכות, מ"מ לא יחזור לברך בביתו "שעשה ניסים" ו"שהחיינו" אלא אם כן הוא מוציא בברכתו את בני ביתו (ילקו"י עמ' ר).

יט. אבל [תוך 7 ימים] לא יברך וידליק בלילה הראשון בביה"כ [אא"כ אין אחר שיברך] (חז"ע עמ' נט). אבל בשאר הלילות רשאי [ובביתו יכול בכל הימים] (ס).

לעלון האיחוד דרושים מפיצים בהתנדבות לחלוקת העלון בכל שבוע למושבים סביב אשדוד ואשרי הזוכה להיות שותף בזיכוי הרבים לפרטים 08-8644452

משרדי "האיחוד" טל': 08-8644452 *לא לעיין בתפילה* דוא"ל: haihud.ashdod@gmail.com